

ЛІТЕРАТУРА

1. Казаков Д.А. Систематизация российского законодательства на основе использования современных информационных технологий: автореф. дисс. ... канд. юр. наук : 12.00.01 / Дмитрий Анатольевич Казаков. – М., 2007. – 24 с.
2. Игнатъева И.А. Теория и практика систематизации экологического законодательства России / И.А. Игнатъева. – М.: Издательство МГУ, 2007. – 384 с.
3. Добробог Л. М. Інкорпорація та консолідація законодавства як форми його систематизації / Л. М. Добробог // Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". – 2014. – Т. 14. – С. 365-370.
4. Кашанина Т.В. Юридическая техника : учебник / Т.В. Кашанина. – 2-е изд. пересмотр. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2011. – 496 с.
5. Луценко Е.С. Систематизация нормативных правовых актов субъектов Российской Федерации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 – теория и история права и государства, история учений о праве и государстве / Е.С. Луценко.– Ростов-на-Дону, 2013. – 23 с.
6. Про затвердження Правил обліку нормативно-правових актів та матеріалів судової і нотаріальної практики в судах, органах та установах юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 3 липня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v39_5323-98
7. Правила обліку нормативно-правових актів та матеріалів судової і нотаріальної практики в судах, органах та установах юстиції України: затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 3 липня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v39_5323-98
8. Про затвердження Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 15 квітня 2004 р. № 31/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>
9. Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: затверджено Наказом Міністерства юстиції України від 15 квітня 2004 р. № 31/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>
10. Інструкція про порядок підготовки, видання, реєстрації, надсилання та систематизації нормативних документів Національного банку України: затверджено постановою Правління Національного банку України від 20.12.1995 р. № 313 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va313500-95>
11. Мішина Н. В. Муниципальное управление в США та в Сполученому Королівстві Великобританії і Північній Ірландії: порівняльно-правове дослідження: дис... кандидата юр. наук: 12.00.02 / Мішина Наталя Вікторівна. – Одеса, 2002. – 226 с.
12. Мішина Н. В. Конституційно-правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження: Монографія / Н. В. Мішина. – Одеса: Друкарський дім, 2009. – 298 с.

УДК 342. 525

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПОРЯДКУ ОБРАННЯ ТА ВІДКЛИКАННЯ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ТА ГОЛІВ ПАРЛАМЕНТУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стопченко М.І.,
здобувач кафедри конституційного та міжнародного права
Національна академія внутрішніх справ

Наукова стаття присвячена порівняльному дослідженню конституційно-правового регулювання порядку обрання та відкликання з посади Голови Верховної Ради України та голів парламенту країн Європейського Союзу.

Ключові слова: Голова парламенту, Верховна Рада України, обрання, відкликання, регламент, народний депутат, процедура, Європейський Союз.

Стопченко М.И. / КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРОЦЕДУРЫ ИЗБРАНИЯ И ОТЗЫВА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА УКРАИНЫ И ГЛАВ ПАРЛАМЕНТОВ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА / Национальная академия внутренних дел, Украина

Научная статья посвящена сравнительному исследованию конституционно-правового регулирования порядка избрания и отзыва с должности Председателя Верховного Совета Украины и глав парламента стран Европейского Союза.

Ключевые слова: Председатель парламента, Верховный Совет Украины, избрание, отзыв, регламент, народный депутат, процедура, Европейский Союз.

Stopchenko M.I. / CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF THE PROCEDURE OF ELECTION AND RECALL OF THE CHAIRMAN OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE AND HEADS OF THE PARLIAMENTS OF EUROPEAN UNION MEMBER STATES / National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Constitutional and legal regulation of the manner of election of the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Speakers of Parliaments of the European Union The scientific paper is devoted to comparative study of constitutional law regulating the election and dismissal of the Head of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Presidents of the Parliament of the European Union.

Article of the material shows that the heads are elected, usually by their parliaments with the same composition. Chairman of the upper house are due to hold office; 1) appointment; 2) tenure as head simultaneously with holding another public office; 3) hold office as chairman of the federation representatives of particular sequence. National experience shows that the procedure for appointment of the Chairman of the Rada of Ukraine has some fundamental differences when it should be emphasized that in Ukraine, these issues are politicized and are constantly exposed to legislative changes. Taking into account the development of legal culture and democracy in the country, we consider it appropriate at the Constitution of Ukraine to consolidate a clear procedure for appointing the Chairman of the Rada of Ukraine. Emphasized that the European Union in most cases is not fixed on the constitutional level these issues, but the situation in Ukraine requires clear procedures that will provide legal and protected status of the Speaker of Parliament. Also, the article states that in the European Union speakers occupy one of the key places in the mechanism of state influences the parliament carries a wide range of representative, statutory, organizational, administrative and other functions. In Ukraine a strong Speaker of Parliament, and it is justified, as it is the second person in the state and if you can not perform the powers the President of Ukraine took the Head of Rada of Ukraine.

Key words: Speaker, Parliament of Ukraine, election, recall, regulations, MP, the procedure, the European Union.

На даний час у складних умовах становлення України як демократичної, соціальної, правової держави важливе місце займає процес удосконалення законодавства, введення його до міжнародних стандартів у ході інтеграції України в Європейську спільноту. Роки незалежності показали, що українське суспільство перебуває не на високому рівні розвитку: в нашій країні існують внутрішні протиріччя та конфлікти. Це стосується, в першу чергу, представників законодавчої влади.

Європейський досвід свідчить, що голова парламенту, за своєю суттю, повинен уособлювати в собі риси, які б допомогли йому усунути всі перешкоди для нормального функціонування законодавчого органу, повинен виступати консолідуючою силою, яка могла б об'єднати всі конфліктуючі сторони на благо країни. Тому існує наукова й практична потреба поглибленого вивчення й аналізу проблем щодо призначення та звільнення голови парламенту як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу.

Питання щодо статусу Голови Парламенту майже не врегульоване, наукових праць, публікацій, дисертаційних досліджень майже немає, тоді як голова парламенту в будь-якій країні відіграє важливу роль у житті суспільства, посідає чільне місце в системі державних органів.

Мета статті полягає в комплексному конституційно-порівняльному аналізі порядку обрання та відкликання з посади голови парламенту в Україні та країнах Європейського Союзу. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: здійснити доктринальні дослідження конституційно-правового статусу Голови Парламенту в Україні та зарубіжних країнах; дослідити нормативно-правове регулювання порядку призначення та відкликання голови парламенту в Україні та країнах Європейського Союзу; розробити пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового статусу Голови Парламенту в Україні на основі досвіду країн Європейського Союзу.

Практика парламентської діяльності, яка склалася в Україні впродовж останніх років, демонструє неусталеність правового статусу голови українського парламенту, що зумовлює необхідність розробки та формулювання продуманих і реалістичних пропозицій щодо посилення ролі Голови Верховної Ради України, підвищення його реальної участі у формуванні та здійсненні не лише власне парламентської діяльності, але й державної політики загалом. Це, у свою чергу, зумовлює проведення комплексного аналізу призначення та відкликання Голови Верховної Ради України, що є важливою гарантією його конституційно-правового статусу. При розробці пропозицій щодо вдосконалення процедури призначення та відкликання голови національного парламенту важливо використати апробований досвід країн Європейського Союзу.

Слід зауважити, що питання статусу керівника парламенту в Україні та країнах Європейського Союзу у вітчизняній науковій літературі досліджено недостатньо. Можна згадати роботу В. Развадовського «Визначення поняття «правовий статус Голови Верховної Ради України» [1], дисертаційні дослідження Н. Григорука «Конституційно-правовий статус народного депутата України» [2], О. Радченка «Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання» [3], монографію Н. Заяць «Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні» [4]. Наукові порівняльно-правові дослідження інституту парламенту є вагомим внеском у розвиток теорії й практики українського парламентаризму. Існують наукові дослідження різних парламентських інститутів, при цьому досліджень, які присвячені спікерам парламентів в країнах світу, недостатньо. Український правник Ю.Г. Барабаш у своїй науковій статті «Питання пра-

вового статусу голови парламенту (за законодавством європейських країн)» розкрив правовий статус питання виникнення посади спікера в Палаті громад Великобританії. Він також цілком аргументовано зауважив, що наукове осмислення та аналіз зарубіжного законодавства у сфері правового статусу голови парламенту, насамперед законодавства країн Європейського Союзу як країн із визнаними традиціями парламентської демократії, може стати в нагоді для найбільш ефективної реалізації нових конституційних норм та вдосконалення чинних нормативно-правових актів, що визначають правове положення керівника органу законодавчої влади [5, с. 22]. Правник І.Є. Словська підготувала наукову статтю, присвячену порівняльно-правовій характеристиці порядку формування і повноважень керівних органів парламенту [6, с. 228-234]. Вона зазначає, що вивчення та аналіз зарубіжного законодавства з проблем керівних органів парламенту та його запозичення сприятиме реформуванню Верховної Ради України на якісно нових засадах. У статті розкрито досвід США, Франції, Бельгії, Греції, Італії, при цьому автор не посилається на норми конституцій та законів названих держав, що не дозволяє системно сприйняти матеріал статті. Голова верхньої палати в деяких країнах обирається, як і голова нижньої палати (Франція, Італія, Японія), а в деяких країнах цей пост займається за посадою. Наприклад, у США віце-президент стає керівником верхньої палати; у Великобританії Палатою Лордів керує Лорд-канцлер, член Кабінету міністрів, особа, призначена на посаду Прем'єр-міністра; у Канаді спікер Сенату призначається на посаду указом генерал-губернатора за рекомендацією Прем'єр-міністра. Керівники палати в ряді країн можуть утворювати колегіальний орган. Так, у Німеччині президент палати і два секретаря утворюють президію під час засідання Бундестагу.

Порядок обрання вищої посадової особи українського парламенту становить важливе правове підґрунтя для правового регулювання всіх без винятку елементів правового статусу цієї посадової особи. Адже саме обрання як особливий юридичний факт становить підґрунтя виникнення у народного депутата України додаткового мандату – мандату керівника парламенту як колегіального органу державної влади. Цей мандат також отримав в юридичній літературі назву спеціального депутатського мандату першого порядку – він одержується народним депутатом України внаслідок волевиявлення самого депутатського корпусу, організованого і проведеного у відповідних юридичних формах, установлених актами чинного законодавства України.

Заміщення посади Голови Верховної Ради України шляхом обрання має конституційне значення і вказує на те, що формування парламентської структури загалом і її керівних органів зокрема відбувається на засадах автономії і самостійності депутатського корпусу: самі народні депутати України обирають зі свого складу Голову Верховної Ради України, останній не призначається будь-яким органом державної влади «ззовні».

Ключовою для управління парламентом і процесами, що в ньому відбуваються, є роль саме Голови Верховної Ради України. Тому додержання всіх правил обрання цієї особи має важливе правове значення, оскільки від цього значною мірою залежить легітимність як керівника парламенту, так і уявлення про легітимність Верховної Ради України загалом.

Статус голови Верховної Ради України закріплений у статті 88 Конституції України та в статтях 74-78 Регламенту Верховної Ради України. Слід наголосити, що Голова Верховної Ради України має індивідуальний конституційно-правовий статус, що передбачає наявність у нього власних конституційних повноважень. У здійсненні своїх повноважень Голова Верховної Ради

України реалізує власну правоздатність, виступає самостійним суб'єктом публічно-правових відносин. Саме тому процедура призначення Голови Верховної Ради України має ключове значення для незалежного здійснення конституційних повноважень.

Практика обрання керівництва Верховної Ради України є типовою для держав із функціонуванням парламентів монокамерального типу. Спосіб обрання спікера парламенту має бути прописаний у парламентському регламенті. В Україні ця процедура закріплена в Законі України «Про регламент Верховної Ради України». Одряду слід зауважити, що статті, які визначають процедуру призначення спікера національного парламенту, неодноразово піддавалися змінам, також ці питання були предметом розгляду в Конституційному Суді України. Це говорить про важливість і заполітизованість питання обрання та відкликання Голови Верховної Ради України.

Ми відстоюємо позицію, згідно з якою голосування за голову Верховної Ради України має бути таємним, шляхом подачі бюлетенів. Це означає, що заздалегідь зарезервувати місце спікера жодна з політичних сил у парламенті з точки зору логіки «таємниці голосування» не може. Навіть якщо в бюлетені буде один кандидат, заготовлений будь-якою найширшою угодою, це ще не означає, що таємне голосування обов'язково дасть більше половини голосів на його користь. Саме принцип таємності не гарантує обрання заздалегідь політично узгодженого кандидата.

Досліджуючи питання виникнення таємного голосування в парламентській практиці зарубіжних країн, слід зауважити, що таємне голосування на виборах придумане не так давно. За свідченням фахівців виборчого права вперше таємне голосування з використанням бюлетенів було застосовано у 1906 році на виборах сейму Фінляндії, що на той час входила до складу Російської імперії. Хоча й був цар сатрапом, але і число виборців серед своїх підлеглих підняв у десяток разів, і невимушене голосування запровадив. І хоча до демократії тоді було ще далеко, нововведення прижилося й згодом отримало статус міжнародного стандарту демократичних виборів. Вдосконалення цього способу голосування полягало у створенні відповідних до процедури таємного волевиявлення умов: і самостійне отримання справжнього бюлетеня, і відокремлені кабінки, і відмітка у бюлетені на самоті, і безпосереднє його опускання у виборчу скриньку.

Ці давні атрибути процедури таємного голосування супроводжують усі демократичні вибори й сучасності. І мають обов'язково виконуватися. Суть таємного голосування за поданням бюлетенів полягає в тому, що, по-перше, виборцеві надається можливість вільно, без стороннього впливу, контролю та відповідальності перед будь-ким та по відношенню до чого б то не було здійснити свій особистий вибір. А по-друге (і це особливо значимо), позитивний для обранця результат виборів означає, що він представлятиме інтереси кожного виборця, який «дуже може бути», що проголосував за нього. Отже, за таємним голосуванням власний вибір кожного з виборців має по своїй суті геть не визначений характер і жодним чином не може прогнозуватися. Саме ця ідея закладається при встановленні результату абсолютного представництва за всенародним вибором.

Спікера парламенту має представляти весь парламент і діяти від його імені як представник єдиного законодавчого органу в інтересах повноважень як усієї Верховної Ради, так і кожного народного депутата. Тому є цілком логічним, що в законодавстві більшості держав світу передбачена вимога до глави вищого законодавчого органу держави бути поза партійними інтересами, призупиняти своє членство в партії на час вико-

нання повноважень спікера парламенту. Водночас саме партійне представництво формує політичні пристрасті навколо його обрання. Просуваючи свого кандидата на ту чи іншу керівну посаду, кожна політична сила сподівається на вигоду, яку вона від того матиме.

Слід відмітити, що низка держав – учасниць Європейського Союзу мають колегіальні керівні органи парламенту. Як правило, до складу цих органів входять голови та заступники голови палати (парламенту), можуть входити також секретарі, квестори – посадові особи, до повноважень яких належать питання функціонування фінансових та адміністративних служб. Така модель керівництва парламентом передбачена у Франції, Бельгії, Греції, Італії. Кожна держава має свої особливості, на які впливають історичні й національні особливості становлення парламентаризму. Наприклад, за Конституцією Латвії парламент обирає президію, яка складається з голови, двох його заступників і секретарів[7].

Конституції низки держав Європи прописують необхідність формування двох керівних органів – безпосередньо голови парламенту та бюро (колегії), що сприяє здійсненню повноважень голови. Так, наприклад, ст. 52 Конституція Бельгії регламентує право кожної з палат призначати голову, його заступників і створювати бюро на кожну сесію[8].

Стаття 75 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року (станом на 25 липня 2014 року) закріплює порядок обрання Голови Верховної Ради України[9]. Так, рішення щодо кандидатур на посаду Голови Верховної Ради України приймається шляхом відкритого поіменного голосування.

Процес обрання складається з етапів підготовки (обрання тимчасової лічильної комісії, визначення способу висування), внесення та обговорення кандидатур (депутатськими фракціями і народними депутатами, в тому числі й у порядку самовисування), нарешті – проведення самих виборів і встановлення їх результатів.

Конституційний Суд України вважає, що процедура обрання голови парламенту таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів, тобто коли рішення ухвалюється не на пленарному засіданні Верховної Ради України, суперечить положенню Конституції, відповідно до якого рішення Верховної Ради приймаються виключно на її пленарних засіданнях. Також Конституційний Суд наголосив, що згідно з Конституцією єдиною вимогою щодо чисельності народних депутатів, якою обумовлюється прийняття рішень повноважною Верховною Радою, є наявність визначеної Конституцією більшості депутатів від конституційного складу парламенту.

Конституційний Суд визначив, що положення Регламенту парламенту, затверджене законом «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року, щодо обрання та відкликання голови ВР таємним голосуванням бюлетенями, які мають взяти не менше двох третин народних депутатів України, є неконституційним і втрачає чинність із дня ухвалення Конституційним Судом цього рішення. Як зазначив суддя-доповідач у справі Олег Сергійчук, до цього рішення є три окремі думки суддів Конституційного Суду України.

Цікавим є той факт, що положення частини шостої статті 75 «якщо бюлетені для таємного голосування одержали не менше двох третин народних депутатів від їх фактичної чисельності» втратило чинність як таке, що є неконституційним, на підставі Рішення Конституційного Суду № 15-рп/2012 від 11.07.2012.

Обраним Головою Верховної Ради України вважається кандидат на посаду, який отримав більшість голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, якщо бюлетені для таємного голосування одержали не менше двох третин народних депутатів від їх фактичної чисельності.

Про обрання Голови Верховної Ради України оформляється відповідна постанова Верховної Ради, яку підписує обраний Голова Верховної Ради України. Повноваження Голови Верховної Ради України починаються відразу після його обрання.

Статті 76 та 77 Регламенту визначають підстави і процедуру відкликання Верховною Радою Голови Верховної Ради України з посади. Так, Голова Верховної Ради України може бути в будь-який час відкликаний з посади Верховною Радою на його прохання, а також може бути відкликаний у зв'язку з незадовільною його роботою на цій посаді, в тому числі у разі відсторонення від ведення пленарних засідань три і більше разів протягом однієї чергової сесії Верховної Ради, або через інші обставини, що унеможливають виконання ним своїх обов'язків. Дострокове припинення депутатських повноважень Головою Верховної Ради України має наслідком припинення його повноважень як Голови Верховної Ради України.

Розгляд питання про відкликання Голови Верховної Ради України з посади за рішенням більшості народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради включається до порядку денного сесії Верховної Ради у визначеній нею день, але не пізніше як на десятий день після включення цього питання до порядку денного сесії. Верховна Рада заслуховує доповідь представника народних депутатів, які ініціювали відкликання Голови Верховної Ради України з посади, і відповіді доповідача на запитання; співповідь представника тимчасової слідчої комісії (в разі її створення) і відповіді співдоповідача на запитання; звіт Голови Верховної Ради України про його діяльність на цій посаді – до 30 хвилин (а в разі припинення повноважень за особистою заявою звіт не обов'язковий) та його відповіді на запитання. Народні депутати мають право ставити запитання і брати участь в обговоренні питання. Головуючий на пленарному засіданні з урахуванням черговості запису на виступ надає рівні можливості для промовців, які виступають як за, так і проти особи, яка є Головою Верховної Ради України.

Рішення Верховної Ради про відкликання Голови Верховної Ради України з посади приймається шляхом відкритого поіменного голосування більшістю народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради і оформляється постановою Верховної Ради.

У разі якщо особиста заява Голови Верховної Ради України про його відкликання з посади не задовольняється Верховною Радою, він має право припинити виконання посадових обов'язків Голови Верховної Ради України через 15 днів після дня розгляду цього питання Верховною Радою. Після цього йому виплачується заробітна плата народного депутата і здійснюються виплати, пов'язані з виконанням депутатських повноважень відповідно до закону.

Відрізняється процедура обрання спікера у стінах Верховної Ради від звичайних виборів, власне, тим, що відповідальність за їх проведення несуть тимчасова лічильна комісія в парламенті та Центральна виборча комісія по країні.

Функції однакові, але відповідальність все-таки різна – у Центральній виборчій комісії свою роботу виконують «під присягою». Може, тому таємне голосування в парламенті є не зовсім таємним, а дещо лукавим щодо його справжньої демократичної суті?..

Опрацювавши стенограми перших засідань Верховної Ради кожної зі скликань, де на порядку денному стоїть питання обрання керівництва парламенту, слід зауважити, що постійно точаться запеклі бої за спосіб голосування – відкрито-поіменно чи все-таки таємно за бюлетенями. І це при тому, що іншого способу, ніж таємне голосуванням шляхом подачі бюлетенів, регламент не передбачав. Ось лише кілька красномовних коментарів щодо таємного голосування, вибраних із виступів народних депутатів на тих вирішальних засіданнях, коли обирався голова Верховної Ради (витяги в оригіналі): у 1998 році – «бюлетені збиралися і потім гуртом кидалися у виборчу урну»; у 2002 році – «всім зрозуміло, що воно буде

таким таємним, як сьогоднішній світлий день» та «жоден із пакетів при таємно смішному голосуванні на поталу всієї України і засобів масової інформації не буде проголосований»; на виборах спікера парламенту 5-го скликання – «перед кабінетами до голосування стояли два депутати, яким, як школярі вчителькам, показували бюлетені»; нарешті, голову Верховної Ради 6-го скликання обрали під пильним оком лідера фракції БЮТ, яка стояла біля виборчої скриньки і проглядала бюлетені перед тим, як народні депутати, які проголосували собі у кабінці «таємно», мали «вже геть нетаємно» опустити папірець свого «вільного волевиявлення» до скриньки.

Голова Верховної Ради за своїми повноваженнями – друга посадова особа в країні після президента, оскільки він єдиний за Конституцією може замінити главу держави в разі дострокового припинення повноважень головним керманічем на період до обрання і вступу на пост нового президента (це – близько чотирьох місяців).

І саме ця обставина вимагає особливого підходу до обрання спікера парламенту. В ідеалі – обрання всім народом одночасно з виборами народних депутатів. Можна запропонувати варіант обрання спікера зі складу народних депутатів зборами депутатів усіх рівнів – районних, обласних, Верховної Ради.

В іншому випадку – зняти нездорову організаційну напругу з народних обранців та їх політичних сил, доручивши цю справу незалежній спеціальній комісії, сформованій Центральною виборчою комісією із числа своїх членів, які й склали відповідну для цього присягу. (Непогано було би взагалі всі вибори за таємним голосуванням у Верховній Раді доручити такій комісії).

Висновки. Викладений матеріал статті показує, що голови парламенту обираються, як правило, самими парламентами з їхнього ж складу. Голови верхніх палат парламенту можуть обіймати посаду внаслідок: 1) призначення на посаду; 2) перебування на посаді голови одночасно із зайняттям іншої державної посади; 3) обіймати посаду голови як представники окремих суб'єктів федерації по чергово. Національна практика свідчить, що процедура призначення та відкликання голови Верховної Ради України не має якихось кардинальних відмінностей, при цьому слід наголосити, що в Україні ці питання є заполітизованими і постійно піддаються законодавчим змінам. Беручи до уваги розвиток правової культури і становлення демократії в державі, вважаємо за доцільне на рівні Конституції України закріпити чітку процедуру призначення та відкликання Голови Верховної Ради України. Так, країни Європейського Союзу в більшості випадків не закріплюють на конституційному рівні ці питання, однак ситуація в Україні вимагає однозначної процедури, яка забезпечить легальний і захищений статус спікера парламенту. Крім того, в країнах ЄС спікери займають одне з ключових місць у механізмі держави, впливають на діяльність парламенту, здійснюють широке коло представницьких, установчих, організаційно-розпорядчих та інших функцій. В Україні на конституційному рівні закріплено засади «сильного» голови парламенту, і це є виправданим, оскільки він є другою особою в державі, і в разі неможливості виконувати повноваження Президентом України його місце займає Голова Верховної Ради України.

Отже, порівняльний аналіз порядку призначення та відкликання голови парламенту в Україні та країнах – учасниках Європейського Союзу доводить, що конституційно-правовий статус спікера національного парламенту не відповідає вимогам державно-правової дійсності і вимагає їх переосмислення з позицій юридичної науки та європейського досвіду. Тому надзвичайно велика роль голови національного парламенту, яка полягає в тому, щоб служити інтересам пересічного громадянина, з одного боку, а з іншого – опосередковувати представницьку демократію, актуалізує дослідження даної проблематики, що водночас посилюється необхідністю вироблення нової конституційно-правової моделі статусу Голови Верховної Ради України з урахуванням досвіду європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвадовський В.І. Визначення поняття правовий статус Голови Верховної Ради України. Електронний ресурс. Режим доступу // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Rozvadovskiy.pdf
2. Григорук Н. Г. Конституційно-правовий статус народного депутата України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. «Конституційне право». – К., 2004. – 21 с.
3. Радченко О. І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – К., 2005. – 194 с.
4. Заяць Н.В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні : монографія / Н.В. Заяць. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. – 300 с.
5. Барабаш Ю.Г. Питання правового статусу голови парламенту (за законодавством європейських країн) / Барабаш Ю. Г. // Форум права. – 2006. – № 2. – С. 22-28 // <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06bjgzec.pdf>
6. Словська І.Є. Порядок формування і повноваження керівних органів парламенту: порівняльно-правова характеристика / І.Є. Словська // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – С.228-234
7. Конституція Латвійської Республіки від 15 лютого 1992 року : станом на 20 березня 2011 року. Режим доступу : <http://ukrbukva.net/print:page,1,34191-Politicheskie-instituty-i-konstitucionnoe-pravo-Latvii.html>
8. Конституція Бельгії від 17 лютого 1994 року : станом на 20 березня 2011 року. Режим доступу : http://www.urzona.com/index.php?option=com_content&view=article&id=454:--17--1997-&catid=65:2010-07-22-19-48-30&Itemid=77
9. Про Регламент Верховної Ради України. Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. // Офіційний вісник України. – 2010. № 12. – Ст. 565. Закон України «Про внесення змін до Регламент Верховної Ради України» від 08 жовтня 2010 року № 2704-VI. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. № 10. – Ст.64.

УДК 342.1+342.4

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

Янковська Г.В.,
к.філол.н., доцент*Навчально-науковий інститут права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена аналізу функцій державної мови. Зокрема, зроблено висновок про те, що державна мова може виконувати функції, які притаманні національній мові (комунікативна, інформаційна, культурноносна, об'єднувальна, ототожнювальна), утім державна мова виконує їх своєрідно (обрядова, націєрозвивальна, освітня, регулятивна, символічна); спеціальні функції державної мови (державотворча, громадянсько-набувальна, державодіяльницька).

Ключові слова: державна мова, офіційна мова, національна мова, функції державної мови.

Янковская Г.В. / ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА / Учебно-научный институт права и психологии Национальной академии внутренних дел, Украина

Статья посвящена анализу функций государственного языка. В частности, сделан вывод о том, что государственный язык может выполнять функции, которые характерны для национального языка (коммуникативная, информационная, культурноносительная, объединяющая, отождествляющая), но государственный язык выполняет их своеобразно (обрядовая, нациеразвивающая, образовательная, регулятивная, символическая); специальные функции государственного языка (государствообразующая, гражданско-приобретаемая, государственнодеятельностная).

Ключевые слова: государственный язык, официальный язык, национальный язык, функции государственного языка.

Yankovska G.V. / FUNCTIONS OF A STATE LANGUAGE / Educational and research institute of law and psychology of the National academy of internal affairs, Ukraine

The article is dedicated to the analysis of a state language functions. The conclusion was drawn that a state language can have functions which should be divided into three categories.

Functions of a state language, which are peculiar to any national language, are related to the first category. The functions are: communicative (a state language is a way of communication in a state), informational (a state language is a way of message transfer), cultural (a state language is a way of creating, accumulation and transfer of a state culture), joining (a state language is a way of nations joining in one nation of a state), identifying (a state language is a way of identifying a person to a state).

Functions of a state language, which are also characteristic of national languages but have peculiar expression, are related to the second category. The functions are: ritual (a state language is a way of rituals (ceremonies) accomplishment at a state level, for instance, the president's or judge's oath), nation development (a state language is a way of that language of titular autochthonic nation of a state development), educational (a state language is obligatory studied in all educational institutions), regulatory (a state language is a way of people's behaviour control in a state), symbolic (a state language is an important factor of a national originality, a state sovereignty, a sign of an independent statehood; de facto it is considered to be one of the symbols of a state).

The special attention in the article is paid to the third category of functions of a state language. There is information about those functions which are determinative only for a state language. A state language is one of the means of creating and formation of a state, in which state activity is lying. Especially it concerns the countries in which a state language is proclaimed on a state level which is a language of a titular nation. Questions about a legal status of a state language is fixed in the first sections of such countries' constitutions which are connected to either a state regime, or a basis of constitutionalism, or a basis of a state, or general principles. The policy of linguicide in such countries is identified with the policy of a state destruction in general.

The fact of a state language proclamation in the constitutions of countries affirms that a state has fixed a language of its activity. That is exactly why a state language executes the state activity function. A state language is a working language of all state official bodies. The official bodies activity organisation takes place with the help of it. Despite the fact that some countries are multilingual, it is considered that everything which is done on behalf of a state has to be done in a state language under any conditions.

A state language knowledge is an indispensable condition of nationality acquisition of the country in many countries. Knowledge level of its oral and written forms is compulsory checked. That is to say, a state language knowledge as an indispensable condition of nationality acquisition generates one more function of a state language – civil acquisitive.

Key words: state language, official language, national language, state language functions.